

NOORD-ITALIË
- de oost- en westkust, twee werelden van verschil -
H.J. Veldhuis

Northern Italy, two different worlds at the east- and westcoast

The author visited northern Italy in the summer of 2002. He collected seashells at the east coast south of Venice and at the west coast south of Genova. The best coast to collect was the east coast with 102 different species. During this collecting trip he collected 169 species. He also reports about excellent diving possibilities near the peninsula Portofino.

In de voorgaande zomervakantie ging een dagtocht naar Venetië niet door vanwege slecht weer. Venetië bleef ons echter trekken en daardoor besloten we tijdens de zomervakantie 2002 het Noorden van Italië te bezoeken. Om ook nog de mogelijkheid te hebben enkele duiken te maken, besloten we één week door te brengen aan de oostkust ten zuiden van Venetië en één week aan de westkust ten zuiden van Genua.

Ten zuiden van Venetië verzamelde ik in twee gebieden, de lagune van Venetië en de Po Delta. Beide gebieden kenmerken zich door uitgebreide lagunegebieden waarvan vele eilanden deel uitmaken. Het is een gebied waar de natuur volop gecultiveerd wordt, op het land door de uitgebreide akkerbouw en in zee door de vis- en schelpdierenvangst. De vele eilanden en schiereilanden bevatten uitgestrekte stranden, waarop diverse schelpen aanspoelen en waardoor er dus veel verzamelmogelijkheden zijn.

Ten zuiden van Genua wordt de kust gekenmerkt door ruige, vaak steile, rotsformaties. We verbleven op het schiereiland Portofino. Er zijn slechts weinig strandjes, waarop nauwelijks schelpen aanspoelen. Het verzamelen kon dus alleen geschieden door te duiken of te snorkelen. De kust is slecht toegankelijk, want er is slechts een enkele kustweg en vele plaatsjes (bijv. de bekende Cinque Terre) zijn alleen goed te bereiken met de boot. Zomers is het zo druk dat het vrijwel onmogelijk is langs de kust of in de plaatsjes een parkeerplaats te vinden. Daardoor zijn de mogelijkheden om te verzamelen beperkt.

Hieronder geef ik een beschrijving van de bezochte vindplaatsen in volgorde van bezoek.

Vindplaatsen ten zuiden van Venetië:

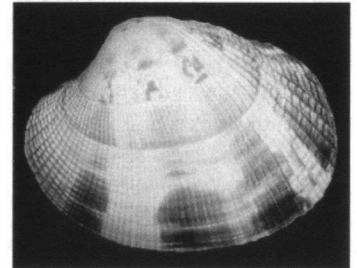
Rosolina Mare (Delta del Po)

Rosolina Mare ligt ten zuiden van Chioggia op een landtong aan de noordzijde van het Parco Naturale Delta del Po en wordt begrensd door de rivier Fiume Adige en het Canale di Porto Caleri. Aan de oostzijde bevindt zich een uitgestrekt strand aan de Adriatische Zee aan de westzijde een uitgebreid lagunegebied. Bij het schiereiland is enig getijdenverschil waarneembaar. We verbleven op Camping Rosapineta dat aan het zandstrand gelegen is. Het strand heb ik verkend door een 4 uur durende wandeling te maken richting het zuiden. Op het strand zijn behoorlijke aantallen schelpen aangespoeld,

vooral bestaande uit soorten van de families Donacidae, Tellinidae en Veneridae. Ook zijn er vele gruisbankjes die echter alleen uit de tweekleppige *Ervilia castanea* bestaan. Halverwege zijn strandgedeelten privé-bezit, die alle 's ochtends schoongemaakt worden. Het beste stuk om te verzamelen bevindt zich aan de zuidelijkste punt nabij het Canale di Porto Caleri.

Porto Caleri (Delta del Po)

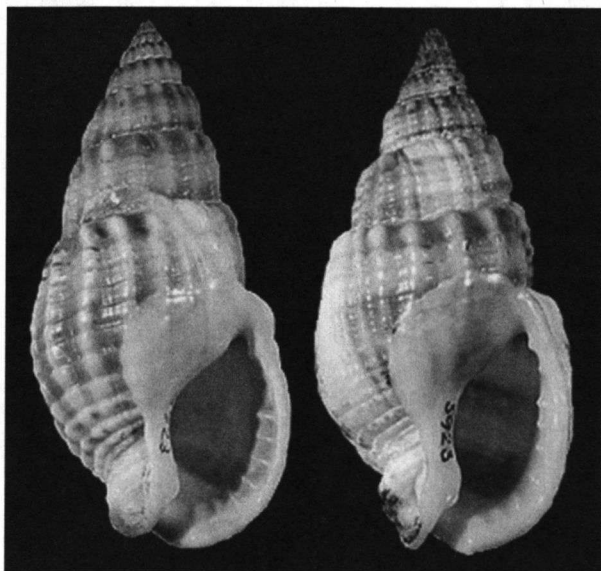
Aan het eind van de landtong ten zuiden van Rosolina Mare bevindt zich aan de lagune een vissersdorp. Hier wordt gevist op schelpen ("Vongole"), *Tapes philippinarum*. Hoewel de meer geprononceerde sculptuur me was opgevallen had ik in eerste instantie de schelpen gedetermineerd als *Tapes decussata*, totdat iemand mij erop wees dat in dit gebied vooral *Tapes philippinarum* voorkomt. Deze oorspronkelijk Aziatische soort is voor commerciële doeleinden naar Europa gehaald en doet het in de lagunes in de noordelijke Adriatische Zee zeer goed en heeft de inheemse soortgenoot vrijwel verdrongen. Ik heb tijdens

Tapes philippinarum (Adams & Reeve, 1850), Delta del Po, Porto Caleri, 16 juli 2002, vleesresten, doublet, in afvalberg vissershaven, afm. 32 x 24 x 16 mm

mijn verblijf twee methodes van schelpenvangst waargenomen: middels boten met grote dreggen of vissers die door een lange slang aan een compressor zijn verbonden en al duikende de schelpen rapen. Deze laatste methode was te zien in de haven bij Porto Caleri.

Er was een tweetal plekken waar het goed verzamelen was. Aan het eind van het havengebied viel een stukje bodem droog en bij de aanlegsteigers lagen bergen rottende schelpen. De bergen rottende schelpen bestonden vooral uit *Tapes philippinarum* en *Cerastoderma glaucum*. Daarnaast vond ik ook diverse buikpotigen, waaronder naast diverse Trochidae-soorten vooral *Nassarius nitidus* en *Cyclope neritea*. Op het droogvallende gedeelte vond ik deze soorten ook, maar aan het eind van het gedeelte viel me de grote hoeveelheid bij elkaar liggende doubletten van *Anadara inaequalis* op. Tijdens het schoonmaken ontdekte ik waarom ze hier bijeen lagen. De lege doubletten waren zo goed afgesloten dat ze bleven drijven. Daardoor konden ze door het wa-

Nassarius nitidus (Jeffreys, 1867), Delta del Po, Porto Caleri, 16 juli 2002, vleesresten, in afvalberg vissershaven, afm. 30x15 mm.

ter het verst vervoerd worden. Hier vond ik ook een stuk hout waarin de paalworm *Lyrodus pedicellatus* voorkwam. Tenslotte onderwierp ik de stenen langs de haven nog aan een onderzoek. In de gaten in de stenen trof ik exemplaren aan van *Mytilaster lineatus*.

Voor *Nassarius nitidus* gaat trouwens een soortgelijk verhaal op als voor *Tapes philippinarum*. In eerste instantie had ik de soort gedetermineerd als *Nassarius reticulatus*, hoewel ik de verzamelde exemplaren een duidelijk andere oppervlaktestructuur en kleur vond hebben. In tegenstelling tot in de, in mijn bezit zijnde, boeken trof ik een gelijkende afbeelding aan op de website "Conchiglie Veneziane" met de vermelding *Nassarius nitidus*. Vervolgens heb ik nadere literatuur opgevraagd om zekerheid te krijgen.

Choggia (Laguna Veneta)

Ten zuiden van de Laguna Veneta ligt de stad Chioggia. Deze stad staat bekend als de grootste vissersstad van dit deel van Italië. De stad heeft kanalen vergelijkbaar met Venetië en deze kanalen liggen vol met vissersboten. Er waren vier soorten vissersboten. Voor de visvangst werden grotere boten met sleepnetten (voor o.a. sardientjes) en kleinere boten met buitenboordmotor voor fuiken e.d. (vooral paling) gebruikt. Voor de schelpenvisserij werden grote boten met voorop een grote dreg en aan boord volledige spoel- en sorteerinstallaties gebruikt of kleinere boten met buitenboordmotor en twee kleinere dreggen. De vissersboten waren zo goed schoongemaakt dat ik er geen schelpen aantrof. Alleen op een grote vissersboot vond ik een *Aporrhax pespelicani* met vleesresten. We bezochten de vismarkt die zeer bekend is en vanwaar ik exemplaren van *Bolinus brandaris*, *Pecten maximus* en *Pecten jacobaeus* meenam.

Pellestrina (Laguna Veneta)

In de lagune van Venetië is een openbaarvervoersbedrijf actief dat door middel van boten een dienstregeling onderhoudt naar de diverse eilanden die aan de westzijde van de lagune liggen. Het was bekend dat er op de eilanden vele schelpen aanspoelen en we maakten dan ook de overtocht naar het eiland Pellestrina om daar te gaan verzamelen. Aangekomen op het eiland liepen we via de weg richting het dorp. Aan de oostzijde langs de weg staat een lange hoge muur. Bij het eerste kerkje aangekomen besloten we maar eens over de muur te kijken. Achter de muur lag een langgestrekt strand met vele golfbrekers. Op de strandgedeelten tussen de golfbrekers ligt een laag schelpen tussen de eb- en vloedlijn. Het blijken vooral tweekleppigen te zijn, waarbij soorten van de families Glycymeridae, Pectinidae, Cardiidae en Mytilidae overheersen. Ook kon ik in de laag schelpen na langdurig zoeken enkele kleinere soorten vinden. Zekerheidshalve nam ik een zak materiaal mee om thuis nader te onderzoeken. Hierin vond ik o.a. *Smaragdia viridis*, *Gyroscala lamellosa*, *Circulus striatus*, *Nuculana pella*, *Lasaea rubra* en *Corbula gibba*. Maar ook meerdere soorten van de families Rissoidae, Turridae en Pyramidellidae.

Bij het maken van de overzichten behorende bij deze verzamelreis viel me op dat dit strand achteraf het grootste aantal soorten (80) heeft opgeleverd.

La Valona (Delta del Po)

Via een NMV-lid vernam ik dat in de lagunes ten noorden van Porto Tolle de Mytilidae-soort *Xenostrobus securis* op stenen moet voorkomen. Ik beproefde mijn geluk in La Valona, een door dijken omgeven lagune ten zuiden van Porto Levante. In het hele gebied was het moeilijk aan het water te komen, alwaar ook stenen lagen. Dat lukte me wel op twee plaatsen aan deze lagune. Ik heb talrijke (meer dan 100) stenen opgehaald en bekeken. Ik zag vooral exemplaren van *Mytilaster minimus* maar heb uiteindelijk ook een lege en twee levende exemplaren van *Xenostrobus securis* kunnen verzamelen. Ook verzamelde ik nog doubletten van *Ostraea gigas* en *Tapes philippinarum*.

Vindplaatsen ten zuiden van Genua:

Portofino

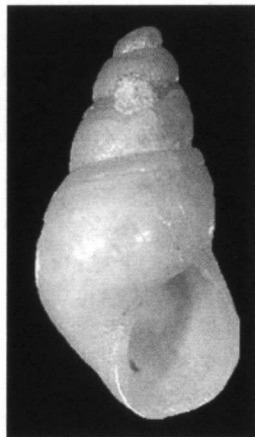
Het schiereiland Portofino staat bekend om z'n idyllische plaatsjes aan de steile rotskust. De stad Portofino zelf is het chique inkoopcentrum voor de high-society, die op grote jachten aanleggen in de haven. Wij verbleven op een camping in de stad Rapallo aan het begin van het schiereiland. Het schiereiland Portofino maakt deel uit van het natuurpark "Area marina protetta del promontorio di Portofino". Nabij de haven van Rapallo bevindt zich het duikcentrum Abyss, waarmee duiken gemaakt kunnen worden in het natuurpark. Het natuurpark kent verschillende zones. Een klein gebied is volledig beschermd en daar mag geen enkele activiteit

plaatsvinden. In het grootste deel zijn er restricties aan het vissen en duiken. Het duiken in het natuurreservaat is geweldig. Het reservaat wordt goed beheerd, o.a. door vaste ankerplaatsen voor de boten van duikcentra, en dat werpt zijn vruchten af. Ik heb al veel gedoken in de Middellandse Zee en dan weet je: reken er niet op dat je grote vis ziet, die tref je slechts zelden aan of alleen op speciale plaatsen. Het schiereiland Portofino bleek zo'n speciale plaats te zijn. Ik heb nog nooit zoveel grote vissen gezien in de Middellandse zee. Zeebaarzen zaten er veel en op een diepte tussen 10 en 5 meter kwam je ze vaak met meerderen tegelijk tegen. Ze zijn wel erg schuw, dus moet je goed rondkijken en ze heel rustig benaderen. Dichtbij kom je niet, want ze zwemmen onmiddellijk weg. Maar niet alleen de zeebaarzen waren aanwezig, in één duik zag ik o.a. zeebaarzen in alle maten, grote tandbaarzen, een congeraal, twee murenen, grote scorpioenvissen en volop andere vis. Zo'n visrijkdom had ik, ondanks vele duiken in de Middellandse Zee, nog nooit meegemaakt. Naast de vis is er ook volop te genieten van de andere fauna. Aan de steile wanden tref je volop gorgonen, rood koraal enz. Ik begrijp niet waarom er over dit gebied weinig bekend is in Nederland. Op basis van de vier gemaakte duiken heb ik vastgesteld dat dit het mooiste duikgebied van de Middellandse Zee is dat ik ken.

Het verzamelen van schelpen in het reservaat is uit den boze. Toen ik vroeg of het wel toegestaan was dat ik wat schelpengruis van de bodem mee te nemen, kreeg ik daarvoor wel toestemming. Ik nam een gruismonster bij de duikplaats Testa del Leone. Het bleek geen goed monster te zijn. Tussen de vele steentjes verzamelde ik 48 soorten. Het waren vooral de algemeen bekende Middellandse Zee soorten. Een opmerkelijk vondst voor mij was een enkel exemplaar van *Odostomia verduini*, die met een opvallend "ingesneden" lijn aan de bovenzijde van de windingen eenvoudig te herkennen is. Voor een volledig overzicht van soorten verwijs ik naar de soortenlijst.

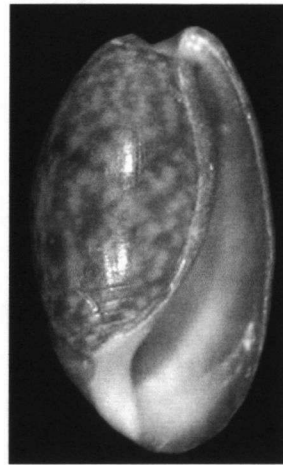
Sestri Levante

Ik kreeg het strand aan de "Baia del Silenzio" als tip om te verzamelen. De baai ligt midden in het stadje en bezit een groot zandstrand. In de zomer doet de baai z'n naam geen eer aan, het zag er zwart van de mensen en die waren verre van stil. Op het strand zelf is nauwelijks aanspoelsel zichtbaar, dus besloot ik te snorkelen. Op de zandbodem van de baai lag vrijwel niets en ik ging richting de stenen pier. Tijdens het stenen keren zag ik een aantal soorten levend: *Arca*

Odostomia verduini van Aartsen, 1987, Genua Province, Portofino, 26 juli 2002, leeg, duikend, in gruis, afm. 1,5 mm

barbata, *Arca noae*, *Striarca lactea*, *Chama gryphoides* en *Haliotis tuberculata*. Ik verzamelde een *Chiton olivaceus*. Het beste stukje om te verzamelen was bij de ondiepe rotsovergang aan de rechterzijde van de baai. Hier vond ik vele soorten, vrijwel allemaal bewoond door heremietkreeftjes: o.a. *Calliostoma laugierii*,

Bulla striata Bruguière, 1792, Genua Province, Sestri Levante, 29 juli 2002, leeg, snorkelend, afm. 10x6 mm

Ocenibrina edwardsi, *Coraliphila meyendorffi*, *Columbella rustica* en *Bulla striata*. Ook vond ik vele kleine soorten, waaronder: diverse Rissoidae, *Nodulus contortus*, *Pisinna glabrata*, *Caecum subannulatum*, *Parastrophia asturiana* en *Omalogyra atomus*.

Nawoord

Door het bezoeken van beide kusten in het noorden heb ik een aardig beeld gekregen van de verzamelmogelijkheden in dit deel van Italië. De lagunegebieden in het noordoosten bieden absoluut de beste mogelijkheden en

hebben ook geleid tot de meeste soorten. In totaal verzamelde ik gedurende deze verzamelreis 169 soorten (4 keverslakken, 92 buitpotigen, 72 tweekleppigen en 1 stootand). Daartussen zaten voor mijn collectie 10 nieuwe soorten.

Als je de moeite neemt de soortenlijst nauwkeurig te bekijken, vallen je al snel een paar dingen op. Van de 169 gevonden soorten werden slechts 25 soorten aan beide kusten gevonden. Het merendeel werd gevonden ten zuiden van Venetië en dat waren vooral tweekleppigen; 49 soorten. Dat valt al snel te verklaren als je je realiseert dat de kust daar vooral uit zand- en slikbodem bestaat. Aan de westkust was de bodem rots- en kiezelachtig. Het merendeel van de soorten aldaar bestond uit buikpotigen: 52 soorten.

De kusten in het noorden van Italië zijn een grote tegenstelling. In het oosten het uitgebreide lagune gebied met vele stranden, waarop het goed verzamelen is. In het westen de grillige rotskust die het vrijwel onmogelijk maakt om aan de kust te komen met slechts sporadisch een zandstrandje.

Het zijn dus twee werelden van verschil, die beiden een bezoek meer dan waard zijn, als het om natuurschoon en mooie steden gaat. Voor het verzamelen van schelpen moet je in Noord-Italië aan de oostkust zijn en voor het duiken aan de westkust.

Literatuur

- ARDOVINI, R. & T.COSSIGNANI, 1999, Atlante delle Conchiglie di Profondita de Mediterraneo. L'informatore Piceno Ed., Ancona
- ARDUINO, Guido & Marco, 2001, Rissoidae del Mediterraneo. Edizione Naturama, Palermo
- CACHIA, CH., C.MIFSUD & P.M. SAMMUT, 2001, The Marine Mollusca of the Maltese Islands - Part three, Sub-class Prosobranchia to sub-class Pulmonata. Backhuys Publishers Conchiglia, La, 1986, Elenco Molluschi Conchiferi del Lazio. La Conchiglia Suppl. Anuario 86, Rome
- COSSIGNANI, T., 1992, Atlante delle Conchiglie del Medio Adriatico. L'Informatore Piceno Ed., Ancona
- DELL'ANGELO, B. & C.SMRIGLIO, 2001, Living Chitons from the Mediterranean Sea. Edizioni Evolver, Roma
- GIANNUZZI-SAVELLI R., F.PUSATERI, A.PALMERI & C.EBRO, 1994, Atlante delle Conchiglie Marine del Mediterraneo vol. I, (Archaegastropoda). Edizione de "La Conchiglia", Rome
- GIANNUZZI-SAVELLI R., F.PUSATERI, A.PALMERI & C.EBRO, 1997, Atlante delle Conchiglie Marine del Mediterraneo vol. II, (Caenogastropoda parte 1). Edizioni de "La Conchiglia", Rome
- GIANNUZZI-SAVELLI R., F.PUSATERI, A.PALMERI & C.EBRO, 1999, Atlante delle Conchiglie Marine del Mediterraneo Vol. III, (Caenogastropoda, Parte 2). La Conchiglia, Rome
- GIANNUZZI-SAVELLI R., F.PUSATERI, A.PALMERI & C.EBRO, 2003, Atlante delle conchiglie marine del Mediterraneo, Vol. IV. Edizioni Evolver, Roma
- GIANNUZZI-SAVELLI, R., F.PUSATERI, A.PALMERI ET ALL, 2001, Atlante delle Conchiglie marine del Mediterraneo, Vol. VII. Edizioni Evolver, Roma
- HOUART, Roland, 2001, A review of the recent Mediterranean and Northeastern, Atlantic species of Muricidae. Evolver, Rome
- Linden, J. van der & J.C.A. Eikenboom, 1992, On the taxonomy of the Recent species of the genus, *Chrysallida* Carpenter from Europe, Canary Islands and Azores. *Basteria* vol. 56, no. 1-3, pag. 3
- PENAS, A., J. TEMPLADO & J.L. MARTINEZ, 1996, Contribucion al conocimiento de los Pyramidelloidea, (Gastropoda: Heterostropha) del Mediterraneo espanol. *Iberis*, volume 14(1)
- POPPE, G.T. & Y. GOTO, 1991, European Seashells - vol. 1. Verlag Christa Hemmen, Wiesbaden
- POPPE, G.T. & Y. GOTO, 1993, European Seashells - vol. 2. Verlag Christa Hemmen, Wiesbaden
- ROLAN, Emilio & Angel A. LUQUE, 1994, *Nassarius reticulatus* and *Nassarius nitidus*, two valid species from the European seas. *Iberus*, 12 (2): 59-76

Adres auteur:

Jacob van Ruysdaelstraat 19, 7482 XA Haaksbergen
Internet: <http://home.planet.nl/~erikveldhuis/>

Soortenlijst

De cijfers tussen de blokhaken
achter de soorten verwijzen naar de
vindplaatsen:

- 1 = Portofino; 2 = Sestri Levante;
3 = Pellestrina; 4 = Porto Caleri;
5 = Rosolina Mare; 6 = Choggia;
7 = La Valona.

Polyplacophora

- Lepidopleurus cajetanus* (Poli,1791) [1]
Chiton olivaceus Spengler,1797 [1,2]
Acanthochitona discrepans (Brown,1827) [2,3]
Acanthochitona fascicularis (Linne,1767) [1]

Gastropoda

- Patella caerulea* Linné,1758 [2]
Patella rustica Linné,1758 [2]
Patella ulyssiponensis Gmelin,1791 [2,3]
Acmaea virginea (Muller O.F.,1776) [1]
Smaragdia viridis (Linné,1758) [3]
Fissurella nubecula (Linné,1758) [2]
Diodora gibberula (Lamarck,1822) [2]
Diodora italica (Defrance,1820) [3]
Emarginula octaviana Coen,1939 [1]
Emarginula tenera Locard,1892 [1]
Scissurella costata d'Orbigny,1823 [1]
Haliotis tuberculata Linné,1758 [2]
Clanculus cruciatus (Linné,1758) [1,2]
Jujubinus striatus (Linné,1758) [3]
Gibbula adansonii (Payraudeau,1826) [3]
Gibbula adriatica (Philippi,1844) [4]
Gibbula albida (Gmelin,1791) [3,4]
Gibbula magus (Linné,1758) [3]
Gibbula varia (Linné,1758) [2,3]
Osilinus turbinatus (Van Born,1780) [2]
Calliostoma laugierii (Payraudeau,1826) [2]
Homalopoma sanguineum (Linné,1758) [1]
Tricolia pullus pullus (Linné,1758) [2,3]
Cerithium vulgatum Bruguiere,1792 [2,3,4]
Bittium reticulatum (da Costa,1778) [1,2,3,4]

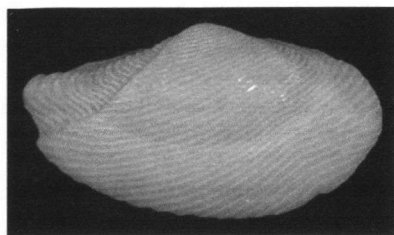
- Turritella communis* Risso,1826 [3,5]
Marshallora adversa (Montagu,1803) [1,3]
Cerithiopsis tubercularis (Montagu,1803) [1,3]
Gyroscala lamellosa (Lamarck,1822) [3]
Melarhaphe neritoides (Linné,1758) [1,2,3]
Rissoa guerinii Recluz,1843 [1]
Rissoa lia (Monterosato,1884) [2]
Rissoa membranacea (Adams J.,1800) [3]
Rissoa violacea Desmarest,1814 [1]
Pusillina ehrenbergi (Philippi,1844) [3]
Pusillina lineolata (Michaud,1832) [3]
Pusillina marginata (Michaud,1832) [1]

Bolinus brandaris (Linné,1758), Laguna Veneta, Choggia, 16 juli 2002, levend, gekocht op vismarkt, afm. 79x42 mm.

- Pusillina philippi* (Aradas & Maggiore,1844) [2]
Alvania beani (Thorpe,1844) [1]
Alvania cancellata (Da Costa,1778) [1]
Alvania cimex (Linné,1758) [1,2]
Alvania lineata Risso,1826 [1,2]
Alvania testae (Aradas & Maggiore,1843) [2]
Crisilla semistriata (Montagu,1808) [1,2]
Manzonina crassa (Kanmacher,1798) [1,2]
Rissoina bruguieri (Payraudeau,1826) [1,2]
Circulus striatus (Philippi,1836) [3]
Nodulus contortus (Jeffrey,1856) [2]
Pisinna glabrata (Von Muhlfeld,1824) [2]
Barleeia unifasciata (Montagu,1803) [1]
Caecum subannulatum De Folin,1870 [2]
Caecum trachea (Montagu,1803) [3]
Parastrophia asturiana de Folin,1870 [2]
Dendropoma petraeum (Monterosato,1884) [1]
Petalonchus glomeratus (Linné,1758) [2]
Aporrhais pepselicani (Linné,1758) [3,5,6]
Euspira pulchella (Risso,1826) [2]
Bolinus brandaris (Linné,1758) [6]
Hexaplex trunculus (Linné,1758) [2,3,4]
Ocenebrina edwardsi (Payraudeau,1826) [2]
Coralliophila meyendorffi (Calcare,1845) [2]
Nassarius corniculum (Olivieri,1792) [2,4]
Nassarius incrassatus (Strom,1768) [1,2,3]
Nassarius mutabilis (Linné,1758) [4,5]
Nassarius nitidus (Jeffreys,1867) [4,5]
Cyclope neritea (Linné,1758) [2,4,5]
Columbella rustica (Linné,1758) [1,2]
Mitrella minor (Scacchi,1836) [1]
Vexillum tricolor (Gmelin,1791) [1]
Granulina marginata (Bivona,1832) [1]
Gibberula miliaria (Linné,1758) [1]
Bela brachystoma (Philippi,1844) [3]
Bela costulata (Risso,1826) [3]
Bela nebula (Montagu,1803) [3]
Mangelia attenuata (Montagu,1803) [3]
Raphitoma linearis (Montagu,1803) [1]
Raphitoma philberti (Michaud,1829) [1]
Omalogyra atomus (Philippi,1841) [2]
Chrysallida emaciata (Brusina,1866) [2]
Chrysallida pellucida (Dillwyn,1817) [3]
Chrysallida terebellum (Philippi,1844) [3]
Odostomella dolioleum (Philippi,1844) [1]
Odostomia acuta (Jeffreys,1848) [3]

<i>Odostomia verduini</i> van Aartsen,1987	[1]
<i>Turbonilla acutissima</i> Monterosato,1884	[3]
<i>Retusa mammillata</i> (Philippi,1836)	[2]
<i>Retusa truncatula</i> (Bruguiere,1792)	[2]
<i>Cylichna umbilicata</i> (Montagu,1803)	[3]
<i>Bulla striata</i> Bruguiere,1792	[2]
<i>Haminoea navicula</i> (Da Costa,1778)	[2]

(Linné,1767), Laguna Veneta, Pellestrina, 20 juli 2002, leeg, op strand, afm. 8x5 mm.

<i>Philine intricata</i> Monterosato,1884	[3]
<i>Cavolinia inflexa</i> (Lesueur,1813)	[1]

Bivalvia

<i>Nucula nitidosa</i> Winckworth,1930	[3]
<i>Nucula nucleus</i> (Linné,1758)	[3]
<i>Nucula sulcata</i> (Brown,1831)	[2]
<i>Nucula tumidula</i> Malm,1861	[3]
<i>Nuculana pella</i> (Linné,1767)	[3]
<i>Arca noae</i> Linné,1758	[2,3]
<i>Asperarca nodulosa</i> (Muller O.F.,1776)	[1]
<i>Barbatia barbata</i> (Linné,1758)	[2,3]
<i>Anadara inaequalis</i> (Bruguiere,1789)	[4,5]
<i>Striarca lactea</i> Linné,1758	[1,2]
<i>Glycymeris pilosa</i> (Linné,1767)	[3]
<i>Glycymeris violacescens</i> (Lamarck,1819)	[3]
<i>Mytilus galloprovincialis</i> Lamarck,1819	[1,2,3,4,5]
<i>Mytilaster lineatus</i> (Gmelin,1791)	[4,7]
<i>Mytilaster minimus</i> (Poli,1795)	[5]
<i>Musculus costulatus</i> (Risso,1826)	[1,2]
<i>Xenostrobus securis</i> (Lamarck,1819)	[7]
<i>Pecten jacobaeus</i> (Linné,1758)	[3,6]
<i>Pecten maximus</i> (Linné,1758)	[3,6]
<i>Aequipecten opercularis</i> (Linne,1758)	[3]

<i>Chlamys glabra</i> (Linné,1758)	[3]
<i>Chlamys protea</i> (Dillwyn,1817)	[3]
<i>Chlamys varia</i> (Linné,1758)	[1,2,3]
<i>Anomia ephippium</i> Linné,1758	[2,3]
<i>Lima lima</i> (Linné,1758)	[1]
<i>Limaria tuberculata</i> (Wood S.,1839)	[2]
<i>Crassostrea gigas</i> (Thurnberg,1793)	[3,4,5,7]
<i>Ctena decussata</i> (Costa O.G.,1829)	[2]
<i>Loripes lacteus</i> (Linné,1758)	[3,4]
<i>Lucinella divaricata</i> (Linné,1758)	[3]
<i>Chama gryphoides</i> Linné,1758	[2]
<i>Lasaea rubra</i> (Montagu,1803)	[1,2]
<i>Cardita calyculata</i> (Linné,1758)	[1,2]
<i>Acanthocardia tuberculata</i> (Linne,1758)	[3,5]
<i>Parvicardium scriptum</i> (BDD,1892)	[2,3]
<i>Plagiocardium papillosum</i> (Poli,1795)	[1,2,3]
<i>Laevicardium oblongum</i> (Gmelin,1791)	[3]
<i>Cerastoderma glaucum</i> (Poirot,1789)	[3,4,5]
<i>Maetra stultorum</i> (Gmelin,1791)	[3,4,5]
<i>Spisula subtruncata</i> (Da Costa,1778)	[3,5]

(Bruguiere,1789), Delta del Po, Porto Caleri, 16 juli 2002, leeg, doublet, op strand naast vissershaven, afm. 33x32x16 mmm.

<i>Solen marginatus</i> Pulteney,1799	[3,4,5]
<i>Pharus legumen</i> (Linné,1758)	[5]
<i>Ensis minor</i> (Chenu,1843)	[5]
<i>Tellina incarnata</i> Linné,1758	[3]
<i>Tellina nitida</i> Poli,1795	[3,5]
<i>Tellina planata</i> Linné,1758	[3]
<i>Tellina pulchella</i> Lamarck,1818	[3]

(Lamarck,1819), Delta del Po, La Valona, 21 juli 2002, levend, op stenen in de lagune, afm. 23x13x9 mm

<i>Tellina tenuis</i> da Costa,1778	[5]
<i>Gastrana fragilis</i> (Linné,1758)	[3]
<i>Donax semistriatus</i> Poli,1785	[3,5]
<i>Donax trunculus</i> Linné,1758	[3,5]
<i>Gari fervensis</i> (Gmelin,1791)	[3]
<i>Ervilia castanea</i> (Montagu,1803)	[5]
<i>Abra alba</i> (Wood W.,1802)	[5]
<i>Solecurtus scopula</i> (Turton,1822)	[3]
<i>Solecurtus strigillatus</i> (Linné,1758)	[3]
<i>Venus verrucosa</i> Linné,1758	[2,3]
<i>Chamelea gallina</i> (Linné,1758)	[2,3,5]
<i>Chamelea striatula</i> (da Costa,1778)	[4]
<i>Gouldia minima</i> (Montagu,1803)	[2]
<i>Dosinia lupinus</i> (Linné,1758)	[3,4,5]
<i>Callista chione</i> (Linné,1758)	[3]
<i>Tapes philippinarum</i> (Adams & Reeve,1850)	[4,5,7]
<i>Irus irus</i> (Linné,1758)	[2]
<i>Paphia aurea</i> (Gmelin,1791)	[3,5]
<i>Paphia rhomboides</i> (Pennant,1777)	[2,3,5]
<i>Corbula gibba</i> (Olivier,1792)	[3]
<i>Gastrochaena dubia</i> (Pennant,1777)	[1]
<i>Hiatella arctica</i> (Linné,1767)	[1,2]
<i>Pholas dactylus</i> Linné,1758	[5]
<i>Barnea candida</i> (Linne,1758)	[5]
<i>Lyrodus pedicellatus</i> (de Quatrefages,1849)	[4]

Scaphopoda

<i>Dentalium inaequicostatum</i> BDD,1891	[1,3]
---	-------